

Nr 12

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion om slopande av ansökningsförfarandet för ålderspension.**Motionen**

I motionen 1972:983 av fröken Pehrsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att ålderspension skall utgå utan ansökningsförfarande till den som är berättigad till sådan pension.

Gällande bestämmelser m. m.

Folkpension och tilläggspension erhålls i regel inte utan vidare, utan man måste göra ansökan därom (16 kap. 1 § lagen om allmän försäkring, AFL). Ansökan skall göras hos allmän försäkringskassa. Närmare föreskrifter angående ansökningsförfarandet har utfärdats i en kungörelse den 25 maj 1962 (nr 394). Ansökningen skall prövas av den kassa, hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han fyllt 16 år. Finns ingen sådan kassa prövas ansökningen av den för Stockholms stad inrättade försäkringskassan. Ansökan bör insändas eller inges till den kassa som skall pröva ärendet men kan också inlämnas till annan försäkringskassa eller till kommunalt organ som riksförsäkringsverket bestämmer. Den som redan har folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension behöver inte göra särskild ansökan om ålderspension, när denna skall träda i stället för förtidspension. Folkpension i form av änkepension omvandlas också utan ansökan till folkpension i form av ålderspension.

Med hänsyn till att rätten till ersättning från sjukförsäkringen i allmänhet inte är begränsad till tiden har föreskrivits, att allmän försäkringskassa kan tillerkänna en försäkrad, som åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård, förtidspension utan hinder av att han inte gjort ansökan därom. Pension får i ytterligare ett fall beviljas utan ansökan. Bestämmelserna därom får ses mot bakgrunden av samordningen mellan pension enligt lagen om allmän försäkring och pension enligt de statliga och kommunala personalpensionssystemen. Denna samordning bygger på den s. k. bruttometoden. Detta gör att den försäkrade ofta saknar intresse att ansöka om pension från den allmänna försäkringen, eftersom han genom personalpensionssystemet är garanterad pension utan hänsyn till förmånerna från nämnda försäkring. Lagen ger möjlighet för Kungl. Maj:t att förordna om rätt för personalpensionsmyndigheten att påverka utgivandet av folkpension och tilläggspension i sådana fall.

Ålderspension utgår fr. o. m. den månad då den försäkrade fyller 67 år

eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, fr. o. m. den månad som anges i pensionsansökningen, barntillägg och invaliditetstillägg fr. o. m. den månad då rätt till förmånen inträtt. Pension kan ej utgå för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Enligt riks försäkringsverkets cirkulär den 11 juli 1963 rörande allmän pension skall från allmän försäkringskassa utgå *underrättelse* till sådana försäkrade som fyller 67 år och ej på grund av förtida uttag redan uppbär ålderspension. Aviseringen ombesörjes av försäkringskassans centralkontor och skall ske senast under fjärde månaden före den under vilken den försäkrade uppnår 67 års ålder. Därvid översänds i normalfallet jämte ansökningsblankett, upplysningsbroschyr och svarskuvert följande meddelande:

Meddelande om ålderspension

Allmän ålderspension utgår normalt fr. o. m. den månad man fyller 67 år. Ansökan om sådan pension skall göras hos försäkringskassa. Då Ni inom kort fyller 67 år översändes blankett för pensionsansökan samt upplysningsbroschyr angående den allmänna pensionen.

På den av riks försäkringsverket fastställda ansökningsblanketten skall den försäkrade lämna uppgifter bl. a. om make, om sammanboende med annan än make, om vissa inkomster (för bedömning av preliminärskatteavdrag), om utländsk yrkesskadeersättning och om betalningsmottagare.

Upplysningsbroschyren lämnar i kortfattad form uppgifter om vilka förmåner som i olika situationer kan utgivas inom den allmänna försäkringen.

Frågans tidigare behandling m. m.

Vid 1964 års riksdag väcktes en motion, vari yrkades att allmän folkpension skulle utbetalas till alla berättigade utan särskild ansökan.

Med anledning härav uttalade andra lagutskottet (2LU 1964:26) att det förfaringsätt som tillämpades enligt utskottets uppfattning i största möjliga utsträckning undanröjde riskerna för att en försäkrad på grund av okunnighet om lagens regler skulle gå miste om folkpension. Utskottet ansåg det av olika skäl inte möjligt att slopa ansökningsförfarandet. Flera omständigheter, som inverkade på pensionsbeloppets storlek, blev kända för försäkringskassan först genom ansökan. Hitt hörde uppgift om sådant sammanboende med annan än make, som enligt 10 kap. 1 § AFL vid bestämmande av folkpension likställdes med äktenskap. Vidare måste enligt utskottets mening beaktas att försäkrad inte var skyldig att ta ut pension vid 67 års ålder utan, genom att skjuta upp uttaget intill 70 års ålder, kunde tillförsäkra sig högre månatligt pensionsbelopp. Detta innebar också att en försäkrad, som underlät att göra ansökan om pension vid 67 års ålder, inte gick miste om någon pensionsförmån på den grunden att pensionen inte utgick för längre tid tillbaka än tre

månader före ansökningsmånaden. Utskottet erinrade också om att den som uppnådde 67 års ålder ofta var berättigad till pensionsförmåner utöver folkpension, exempelvis kommunalt bostadstillägg. Enligt utskottets mening torde inte sällan de upplysningar försäkringskassan inhämtade ur ansökningen och den kontakt som därigenom erhöles med den försäkrade ge försäkringskassan möjlighet att tillse att vederbörande tillerkändes de förmåner han hade rätt till. Utskottet kunde av anförda skäl inte finna vare sig att ansökningssystemet var till förfång för de försäkrade eller att det kunde undvaras och avstyrkte därför bifall till motionen.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

En inom riksförsäkringsverket och statskontoret tillsatt arbetsgrupp, den s. k. RAFA-utredningen, arbetar sedan några år med frågor rörande rationalisering av den allmänna försäkringens administration. Utredningen, som framför allt är sysselsatt med frågor om automatisk databehandling, har också undersökt möjligheterna att genomföra en sådan reform att ålderspension skulle kunna utgå utan ansökan. Utredningen har därvid kommit till det resultatet att en sådan omläggning är praktiskt ogenomförbar. Man har funnit att många av de uppgifter de försäkrade lämnar i samband med ansökningarna är så väsentliga att ansökningsförfarandet inte kan undvaras. Det gäller uppgifter om sammanboende, betalningsmottagare m. m. och framför allt uppgifter av ekonomisk natur, om sidoinkomster, eventuella pensioner från utlandet och andra förhållanden som är av betydelse bl. a. för frågan om och hur skatt skall dras. Man har också pekat på att kontakt med de försäkrade är nödvändig för att avgöra frågor om förtida och uppskjutet uttag liksom att kontakten är värdefull för att möjliggöra kontroll av att uppgifter i register är riktiga och aktuella.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring fordras för erhållande av folkpension och tilläggspension i regel att den försäkrade gör ansökan därom. Ansökan prövas av allmän försäkringskassa, i allmänhet den där den försäkrade är inskriven.

I förevarande motion yrkas att ålderspension skall utgå utan ansökan till den som är berättigad därtill. Motionärerna menar att det skulle vara enklare för både enskilda och myndigheter om försäkringskassorna erhöles erforderliga uppgifter om de pensionsberättigade från folkbokföringsmyndigheterna och pensionerna därefter utbetalades automatiskt.

Enligt riksförsäkringsverkets anvisningar skall de allmänna försäkringskassorna skicka underrättelse om pensionsförmånerna till försäkrade som fyller 67 år och inte på grund av förtida uttag redan uppbär ålderspension. Aviseringen skall ske senast under fjärde månaden före den under vilken den försäkrade fyller 67 år. Till underrättelsen bifogas bl. a. ansökningsblanketter och en upplysningsbroschyr med kortfattade upp-

gifter om pensionsförmånerna i olika situationer.

Med anledning av en vid 1964 års riksdag väckt motion med samma yrkande som den nu ifrågavarande uttalade andra lagutskottet (2LU 1964:26) att det av riksförsäkringsverket föreskrivna förfaringsättet i största möjliga utsträckning undanröjde riskerna för att en försäkrad på grund av okunnighet om lagens regler gick miste om folkpension. Utskottet erinrade om att vissa omständigheter, som invercade på pensionsbeloppets storlek, blev kända för försäkringskassan först genom ansökan. Vidare framhöll utskottet att den som uppnådde 67 års ålder ofta var berättigad till pensionsförmåner utöver ålderspension, t. ex. kommunalt bostadstillägg. Enligt utskottets mening torde inte sällan de upplysningar försäkringskassan inhämtade ur ansökningen och den kontakt som därvid erhöles med den försäkrade ge kassan möjlighet att tillse att vederbörande tillerkändes de förmåner han hade rätt till. Utskottet förklarade sig avslutningsvis inte kunna finna vare sig att ansökningsförfarandet var till förfång för den försäkrade eller att det kunde undvaras. På utskottets hemställan avtog riksdagen motionen.

En inom riksförsäkringsverket och statskontoret tillsatt utredning angående rationalisering av den allmänna försäkringens administration, den s. k. RAFA-utredningen, har undersökt möjligheterna att införa ett sådant system att ålderspension skulle kunna utgå utan ansökan. Utredningen har därvid kommit till det resultatet att en sådan omläggning skulle vara praktiskt ogenomförbar. Som skäl härför har man framför allt anfört att det är nödvändigt att i samband med bestämmandet av pensionsförmånerna få uppgifter om de försäkrades förhållanden i åtskilliga avseenden.

Utskottet delar den av andra lagutskottet framförda uppfattningen att det av försäkringskassorna tillämpade systemet med underrättelser till de pensionsberättigade medför att ansökningsförfarandet inte kan anses vara till förfång för de försäkrade. Det finns inte anledning anta annat än att den information som ges av försäkringskassorna också i fortsättningen skall fungera tillfredsställande. Särskilt mot bakgrund av vad som framkommit om RAFA-utredningens undersökningar finner utskottet vidare att andra lagutskottets uttalanden om svårigheterna att slopa ansökningsförfarandet alltjämt har bärkraft. Utskottet kan således inte biträda motionärernas förslag.

På grund av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår motionen 1972:983.

Stockholm den 14 mars 1972

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Lundberg (s), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fru Hävik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Olsson i Stockholm (vpk), Andersson i Nybro (c), fröken Bergström (fp), herrar Signell (s) och Andersson i Ljung (m).

Särskilt yttrande

av herr Magnusson i Nennesholm (c), fröken Pehrsson (c) och herr Andersson i Nybro (c), vilka anfört:

”Folkpensionen är en förmån som utgår till alla som uppnått folkpensionsåldern 67 år. För att komma i åtnjutande av denna för alla gällande förmån krävs enligt gällande bestämmelser att den pensionsberättigade inger särskild ansökan. Vi är medvetna om att en sådan ansökan är nödvändig i sådana fall då pensionsberäkningen påverkas av speciella faktorer, såsom uppgifter om sammanboende, upplysningar av ekonomisk natur o.dyl. men vi kan inte dela utskottets uppfattning att särskild ansökan skall behöva föregå alla de utbetalningar av ålderspension jämte pensionstillskott som skall utgå utan tillägg eller avdrag.

Enligt uppgift från riksförsäkringsverket uppgick antalet utbetalningar av ålderspensioner i januari 1970 till närmare 947 000. Härav utgjorde nästan hälften utbetalningar av grundförmånerna ålderspension jämte pensionstillskott. Mot bakgrund härav finner vi det anmärkningsvärt att man inom RAFA-utredningen kommit till det resultatet att ett system, där ålderspension kan utgå utan ansökan, skulle vara praktiskt ogenomförbart. Enligt vår uppfattning borde det vara till fördel för såväl myndigheter som enskilda om ansökningsförfarandet kunde begränsas till de fall då grundpension av särskild anledning skall utgå med annat belopp än enligt huvudregeln.

Vi förutsätter att Kungl. Maj:t inte anser den i motionen aktualiserade och enligt vår uppfattning betydelsefulla frågan slutbehandlad i och med RAFA:s ställningstaganden utan ägnar spörsmålet fortsatt uppmärksamhet och förelägger riksdagen de förslag till ändringar av gällande ordning som kan anses påkallade.”

